Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 8ης Ιουνίου 2023 *

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές – Σύμβαση διπλού σκοπού – Άρθρο 2, στοιχείο β′ – Έννοια του "καταναλωτή" – Κριτήρια»

Στην υπόθεση C-570/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (περιφερειακό δικαστήριο Βαρσοβίας-Wola, Πολωνία) με απόφαση της 22ας Ιουνίου 2021, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 13 Σεπτεμβρίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης

I.S.,

K.S.

κατά

YYY. S.A.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους E. Regan, πρόεδρο τμήματος, Δ. Γρατσία, M. Ilešič, I. Jarukaitis και Z. Csehi (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Pitruzzella

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– οι I.S. και K.S., εκπροσωπούμενοι από τους P. Artymionek, A. Citko και M. Siejko, radcowie prawni,

– η YYY. S.A., εκπροσωπούμενη από τον Ł. Hejmej, τη M. Przygodzka και την A. Szczęśniak, adwokaci,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

– η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον S. L. Kalėda, την U. Małecka και τον N. Ruiz García,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Δεκεμβρίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, των I.S. και K.S. και, αφετέρου, της τράπεζας YYY. S.A., με αντικείμενο την έντοκη επιστροφή ποσού που καταβλήθηκε στην τράπεζα αυτή δυνάμει ρητρών αναπροσαρμογής με βάση τη συναλλαγματική ισοτιμία σε ξένο νόμισμα οι οποίες περιέχονται σε σύμβαση ενυπόθηκου δανείου.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 93/13

3 Κατά τη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13:

«[…] είναι δυνατόν να επιτευχθεί αποτελεσματικότερη προστασία των καταναλωτών με τη θέσπιση ενιαίων κανόνων σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες· […] αυτοί οι κανόνες πρέπει να εφαρμόζονται σε κάθε σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή· […]».

4 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας έχει ως εξής:

«Η παρούσα οδηγία έχει αντικείμενο την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή.»

5 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

[…]

β) “καταναλωτής”: κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι είναι άσχετοι με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες·

γ) “επαγγελματίας”: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί στα πλαίσια της επαγγελματικής του δραστηριότητας, είτε δημόσιας είτε ιδιωτικής.»

6 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει ότι «[ρ]ήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική όταν παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση».

7 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

Η οδηγία 2011/83/ΕΕ

8 Κατά την αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 2011/83/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών, την τροποποίηση της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ 2011, L 304, σ. 64):

«Ο περί καταναλωτή ορισμός θα πρέπει να καλύπτει τα φυσικά πρόσωπα που ενεργούν έξω από το πεδίο της εμπορικής τους δραστηριότητας, των επιχειρηματικών τους υποθέσεων, της τέχνης τους ή του επαγγέλματός τους. Όμως, σε περίπτωση συμβάσεων διττού σκοπού, όπου η σύμβαση συνάπτεται για σκοπούς ευρισκόμενους εν μέρει εντός και εν μέρει εκτός των εμπορικών δραστηριοτήτων του, η δε εμπορική σκοπιμότητα είναι τόσο περιορισμένη ώστε να μην έχει εξέχουσα θέση στο γενικό πλαίσιο της σύμβασης, το εν λόγω πρόσωπο θα πρέπει επίσης να θεωρείται καταναλωτής.»

9 Το άρθρο 2 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

1) “καταναλωτής”: κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, όσον αφορά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα·

2) “έμπορος”: κάθε φυσικό πρόσωπο ή κάθε νομικό πρόσωπο, ανεξάρτητα από το εάν διέπεται από το ιδιωτικό ή δημόσιο δίκαιο, το οποίο ενεργεί, ακόμη και μέσω κάθε άλλου προσώπου ενεργούντος εξ ονόματός του ή για λογαριασμό του, για σκοπούς οι οποίοι σχετίζονται με τις εμπορικές, επιχειρηματικές, βιοτεχνικές ή επαγγελματικές δραστηριότητές του σε σχέση με συμβάσεις καλυπτόμενες από την παρούσα οδηγία·

[…]».

Η οδηγία 2013/11/ΕΕ

10 Κατά την αιτιολογική σκέψη 18 της οδηγίας 2013/11/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2013, για την εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 και της οδηγίας 2009/22/ΕΚ (οδηγία ΕΕΚΔ) (ΕΕ 2013, L 165, σ. 63):

«Ο ορισμός της έννοιας του "καταναλωτή" θα πρέπει να καλύπτει φυσικά πρόσωπα τα οποία ενεργούν για σκοπούς που δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή επαγγελματική τους ιδιότητα. Ωστόσο, εάν η σύμβαση συνάπτεται για σκοπούς οι οποίοι εν μέρει εμπίπτουν και εν μέρει δεν εμπίπτουν στην εμπορική δραστηριότητα του προσώπου (συμβάσεις διπλού σκοπού) και ο εμπορικός σκοπός είναι τόσο περιορισμένος ώστε να μην είναι κυρίαρχος στο γενικό πλαίσιο της συναλλαγής, το εν λόγω πρόσωπο θα πρέπει επίσης να θεωρείται καταναλωτής.»

11 Το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας:

α) ως "καταναλωτής" νοείται κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για σκοπούς που δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή επαγγελματική του δραστηριότητα·

β) ως "έμπορος" νοείται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ιδιωτικό ή δημόσιο, το οποίο ενεργεί, ενδεχομένως μέσω άλλου προσώπου ενεργούντος εξ ονόματός του ή για λογαριασμό του, για σκοπούς που εμπίπτουν στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής, βιοτεχνικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας·

[…]».

Ο κανονισμός (ΕΕ) 524/2013

12 Κατά την αιτιολογική σκέψη 13 του κανονισμού (ΕΕ) 524/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2013, για την ηλεκτρονική επίλυση καταναλωτικών διαφορών και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 και της οδηγίας 2009/22/ΕΚ (κανονισμός για την ΗΕΚΔ) (ΕΕ 2013, L 165, σ. 1):

«Ο ορισμός του "καταναλωτή" θα πρέπει να καλύπτει τα φυσικά πρόσωπα τα οποία ενεργούν για σκοπούς που δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή επαγγελματική τους ιδιότητα. Ωστόσο, εάν η σύμβαση συνάπτεται για σκοπούς οι οποίοι εμπίπτουν μόνο εν μέρει στην εμπορική δραστηριότητα του προσώπου (συμβάσεις διπλού σκοπού) και ο εμπορικός σκοπός είναι τόσο περιορισμένος ώστε να μην είναι κυρίαρχος στο γενικό πλαίσιο της συναλλαγής, το εν λόγω πρόσωπο θα πρέπει επίσης να θεωρείται καταναλωτής.»

13 Το άρθρο 4 του κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού:

α) ως “καταναλωτής” νοείται καταναλωτής σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 4 παράγραφος 1 στοιχείο α) της οδηγίας [2013/11]·

β) ως “έμπορος” νοείται έμπορος σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 4 παράγραφος 1 στοιχείο β) της οδηγίας [2013/11]·

[…]».

Το πολωνικό δίκαιο

14 Το άρθρο 22^1 του ustawa – Kodeks cywilny (νόμου περί αστικού κώδικα), της 23ης Απριλίου 1964 (Dz. U του 1964, αριθ. 16), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: αστικός κώδικας), ορίζει τον «καταναλωτή» ως «κάθε φυσικό πρόσωπο που συνάπτει με επαγγελματία δικαιοπραξία η οποία δεν συνδέεται άμεσα με την οικονομική ή την επαγγελματική του δραστηριότητα».

15 Το άρθρο 385^1, παράγραφος 1, του αστικού κώδικα έχει ως εξής:

«Οι ρήτρες συμβάσεως που συνάπτεται με καταναλωτή οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή, εάν διαμορφώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατά τρόπο που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη και πλήττει σοβαρά τα συμφέροντά του (μη επιτρεπτές συμβατικές ρήτρες). Αυτό δεν ισχύει για ρήτρες που καθορίζουν τις κύριες παροχές των συμβαλλομένων μερών, ιδίως την τιμή ή την αμοιβή, εφόσον είναι διατυπωμένες με σαφήνεια.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

16 Οι ενάγοντες της κύριας δίκης I.S. και K.S. συνήψαν γάμο χωρίς προγαμιαίο συμβόλαιο όσον αφορά τις περιουσιακές τους σχέσεις.

17 Στις 28 Φεβρουαρίου 2006 οι ενάγοντες υπέβαλαν στην προκάτοχο της εναγομένης της κύριας δίκης αίτηση ενυπόθηκου δανείου ύψους 206 120 πολωνικών ζλότι (PLN) (περίπου 45 800 ευρώ), αναπροσαρμοζόμενο με βάση τη συναλλαγματική ισοτιμία του ελβετικού φράγκου (CHF). Το δάνειο αυτό προοριζόταν, αφενός, για την αναχρηματοδότηση καταναλωτικών χρεών που συνδέονταν με ένα καταναλωτικό δάνειο, με έναν τρεχούμενο τραπεζικό λογαριασμό και με μια πιστωτική κάρτα και, αφετέρου, για τη χρηματοδότηση εργασιών ανακαίνισης κατοικίας.

18 Στις 21 Μαρτίου 2006 οι ενάγοντες της κύριας δίκης συνήψαν με την προκάτοχο της εναγομένης της κύριας δίκης σύμβαση ενυπόθηκου δανείου ύψους 198 996,73 PLN (περίπου 44 200 ευρώ), αναπροσαρμοζόμενου με βάση τη συναλλαγματική ισοτιμία του ελβετικού φράγκου, με χρόνο αποπληρωμής 300 μηνών. Η πρώτη τμηματική καταβολή του δανείου προοριζόταν, αφενός, για την αποπληρωμή, σε τρεχούμενο λογαριασμό που τηρείτο στο όνομα εταιρίας που διαχειριζόταν η I.S., του ποσού των 70 000 PLN (περίπου 15 600 ευρώ) που είχε ληφθεί ως δάνειο και, αφετέρου, για την καταβολή διαφόρων ασφαλίστρων ύψους 1 216,80 PLN (περίπου 270 ευρώ), 3 979,93 PLN (περίπου 880 ευρώ) και 3 800 PLN (περίπου 840 ευρώ). Η δεύτερη τμηματική καταβολή

προοριζόταν, αφενός, για την αποπληρωμή διαφόρων οικονομικών υποχρεώσεων των εναγόντων της κύριας δίκης, οι οποίες αντιστοιχούσαν σε ποσά ύψους 9 720 PLN (περίπου 2 200 ευρώ), 7 400 PLN (περίπου 1 600 ευρώ) και 9 000 PLN (περίπου 2 000 ευρώ) και, αφετέρου, για τη χρηματοδότηση εργασιών ανακαίνισης κατοικίας ύψους 93 880 PLN (περίπου 20 900 ευρώ).

19 Τόσο κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης χορήγησης δανείου όσο και κατά την ημερομηνία σύναψης της εν λόγω σύμβασης δανείου, η I.S. ασκούσε επαγγελματική δραστηριότητα υπό τη μορφή αστικής εταιρίας και ο K.S. εργαζόταν ως κλειδαράς στο πλαίσιο σύμβασης εργασίας.

20 Οι ενάγοντες της κύριας δίκης άσκησαν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου αγωγή με αίτημα την επιστροφή ποσού 13 142,03 PLN (περίπου 2 900 ευρώ) πλέον τόκων, το οποίο εισέπραξε η YYY δυνάμει των ρητρών της εν λόγω σύμβασης δανείου σχετικά με την αποτίμηση του ύψους των μηνιαίων δόσεων αποπληρωμής του δανείου και με το ποσό της οφειλής, με την αιτιολογία ότι οι ρήτρες αυτές ήταν καταχρηστικές.

21 Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η YYY υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι το επίμαχο δάνειο είχε χορηγηθεί προς εξόφληση δανείου συνδεόμενου με επαγγελματική δραστηριότητα και ότι, ως εκ τούτου, οι ενάγοντες της κύριας δίκης δεν μπορούσαν να επικαλεστούν την έννομη προστασία που προβλέπεται από το άρθρο 385^1 του αστικού κώδικα.

22 Επιπλέον, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 11ης Ιανουαρίου 2021 ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, η I.S. επιβεβαίωσε ότι ποσό 70 000 PLN (περίπου 15 600 ευρώ), το οποίο χορηγήθηκε στο πλαίσιο της επίδικης σύμβασης δανείου, χρησιμοποιήθηκε για την αποπληρωμή χρέους στον επαγγελματικό της λογαριασμό και ότι μετά την αποπληρωμή ο λογαριασμός αυτός έκλεισε. Η I.S. δήλωσε επίσης ότι η αποπληρωμή αποτελούσε προϋπόθεση για τη σύναψη της επίδικης σύμβασης.

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία της έννοιας του «καταναλωτή» κατ' άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13, σε περίπτωση κατά την οποία, στο πλαίσιο σύμβασης «μικτού» δανείου, μέρος του ποσού του δανείου, ήτοι το 35 % αυτού, το οποίο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ούτε ως κύριο μέρος ούτε ως περιθωριακό, χρησιμοποιήθηκε για την εξόφληση δανείου συνδεόμενου με την επαγγελματική δραστηριότητα ενός εκ των εναγόντων της κύριας δίκης, ενώ το λοιπό μέρος του δανείου, ήτοι το 65 %, χρησιμοποιήθηκε για σκοπούς καταναλωτικής φύσεως ξένους προς κάθε επαγγελματική δραστηριότητα. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατ' ουσίαν αν μπορεί να εφαρμοστεί κατ' αναλογίαν για την ερμηνεία της έννοιας του «καταναλωτή» κατ' άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13 η ερμηνεία της ίδιας έννοιας που στηρίχθηκε στους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας σε συμβάσεις καταναλωτών και έγινε δεκτή με την απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2005, Gruber (C-464/01, στο εξής: απόφαση Gruber, EU:C:2005:32), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι, για να μπορεί ένα πρόσωπο που έχει συνάψει σύμβαση με αντικείμενο αγαθό προοριζόμενο εν μέρει για επαγγελματική χρήση και εν μέρει για χρήση ξένη προς την επαγγελματική του δραστηριότητα να επικαλεστεί τους εν λόγω κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας, πρέπει η επαγγελματική χρήση να έχει τόσο περιθωριακό χαρακτήρα ώστε να είναι αμελητέα στο συνολικό πλαίσιο της επίμαχης πράξης.

24 Συναφώς, το εν λόγω δικαστήριο επισημαίνει ότι από την αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 2011/83 και από την αιτιολογική σκέψη 13 του κανονισμού 524/2013 προκύπτει ότι, για τους σκοπούς του ορισμού της έννοιας του «καταναλωτή» στις συμβάσεις διπλού σκοπού, δηλαδή σε

συμβάσεις που συνάπτονται για σκοπούς εμπίπτοντες μόνον εν μέρει στο πλαίσιο της επαγγελματικής δραστηριότητας του ενδιαφερομένου, ο επαγγελματικός σκοπός πρέπει να είναι τόσο περιορισμένος ώστε να μην υπερισχύει στο συνολικό πλαίσιο της επίμαχης σύμβασης.

25 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τα κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο ενός τέτοιου ορισμού. Ζητεί δε να διευκρινιστεί, μεταξύ άλλων, αν ασκούν συναφώς επιρροή το γεγονός ότι ένας μόνον από τους ενάγοντες της κύριας δίκης επιδίωξε επαγγελματικό σκοπό, καθώς και το γεγονός ότι, χωρίς την εξόφληση του χρέους της οικείας επιχείρησης, το επίμαχο δάνειο δεν θα είχε χορηγηθεί για μη επαγγελματικό σκοπό.

26 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (περιφερειακό δικαστήριο Βαρσοβίας-Wola, Πολωνία) ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν το άρθρο 2, στοιχείο β′, και οι αιτιολογικές σκέψεις της οδηγίας [93/13] την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στην επέκταση του ορισμού του “καταναλωτή” σε πρόσωπο που ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα και συνήψε από κοινού με δανειολήπτη που δεν ασκεί τέτοια δραστηριότητα σύμβαση δανείου με ρήτρα υπολογισμού σε αξία ξένου νομίσματος, προοριζόμενου εν μέρει για επαγγελματική χρήση από τον έναν εκ των δανειοληπτών και εν μέρει για χρήση μη σχετιζόμενη με την επαγγελματική δραστηριότητά του, τούτο δε όχι μόνον στη περίπτωση που η επαγγελματική χρήση είναι περιθωριακή μέχρι του σημείου να έχει αμελητέο ρόλο στο όλο πλαίσιο της υπό κρίση σύμβασης, και χωρίς να έχει σημασία το γεγονός αν προέχει η εξωεπαγγελματική πτυχή;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, έχουν το άρθρο 2, στοιχείο β′, και οι αιτιολογικές σκέψεις της οδηγίας [93/13], την έννοια ότι στον ορισμό του “καταναλωτή” της εν λόγω διάταξης εμπίπτει και πρόσωπο το οποίο, κατά τη στιγμή της υπογραφής της σύμβασης, ασκούσε επαγγελματική δραστηριότητα, ενώ ο δεύτερος δανειολήπτης ουδόλως ασκούσε τέτοια δραστηριότητα, και τα δύο αυτά πρόσωπα συνήψαν με χρηματοπιστωτικό ίδρυμα σύμβαση δανείου με ρήτρα υπολογισμού σε αξία ξένου νομίσματος, το κεφάλαιο του οποίου χρησιμοποιήθηκε εν μέρει για επαγγελματικό σκοπό ενός εκ των δανειοληπτών και εν μέρει για σκοπό μη σχετιζόμενο με την ασκούμενη επαγγελματική δραστηριότητα, σε περίπτωση κατά την οποία η επαγγελματική χρήση δεν είναι μεν περιθωριακή και δεν έχει απλώς αμελητέο ρόλο στο όλο πλαίσιο της σύμβασης δανείου, προέχει δε η εξωεπαγγελματική πτυχή, ενώ αν δεν χρησιμοποιούνταν το κεφάλαιο του δανείου για τον επαγγελματικό σκοπό δεν θα ήταν δυνατή η χορήγησή του για εξωεπαγγελματικό σκοπό;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

27 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στον χαρακτηρισμό ως «καταναλωτή» προσώπου το οποίο έχει συνάψει σύμβαση δανείου προοριζόμενου για χρήση εν μέρει συνδεόμενη με την επαγγελματική του δραστηριότητα και εν μέρει ξένη προς αυτήν, από κοινού με άλλον δανειολήπτη ο οποίος δεν ενήργησε στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας, όταν ο σύνδεσμος που υφίσταται μεταξύ της σύμβασης και της επαγγελματικής

δραστηριότητας του προσώπου αυτού δεν είναι περιθωριακός μέχρι του σημείου να έχει αμελητέο ρόλο στο συνολικό πλαίσιο της εν λόγω σύμβασης, αλλά είναι τόσο περιορισμένος ώστε να μην υπερισχύει στο πλαίσιο αυτό.

28 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, προκειμένου να ερμηνευθεί διάταξη του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2019, Kanyeba κ.λπ., C-349/18 έως C-351/18, EU:C:2019:936, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

29 Όσον αφορά το γράμμα του άρθρου 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13, επισημαίνεται ότι, κατά τη διάταξη αυτή, «καταναλωτής» είναι κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η οδηγία αυτή, ενεργεί για σκοπούς άσχετους με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες.

30 Επομένως, η ιδιότητα του ενδιαφερόμενου προσώπου ως «καταναλωτή» πρέπει να διαπιστώνεται βάσει λειτουργικού κριτηρίου, το οποίο συνίσταται στην εκτίμηση του αν η επίμαχη συμβατική σχέση εντάσσεται στο πλαίσιο δραστηριοτήτων που δεν σχετίζονται με την άσκηση επαγγέλματος [απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2022, S. V. (Πολυκατοικία επί της οποίας έχει συσταθεί οριζόντια ιδιοκτησία), C-485/21, EU:C:2022:839, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία]. Επιπλέον, το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να διευκρινίσει ότι η έννοια του «καταναλωτή» κατ' άρθρο 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13 έχει αντικειμενικό χαρακτήρα και δεν εξαρτάται από τις συγκεκριμένες γνώσεις που ενδέχεται να έχει το οικείο πρόσωπο, ούτε από τις πληροφορίες που αυτό πράγματι διαθέτει (απόφαση της 21ης Μαρτίου 2019, Pouvin και Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

31 Εντούτοις, από το γράμμα του άρθρου 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13 δεν προκύπτει αν και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να θεωρηθεί καταναλωτής κατά την έννοια της οδηγίας αυτής ένα πρόσωπο που έχει συνάψει σύμβαση διπλού σκοπού η οποία εμπίπτει εν μέρει μόνον στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας.

32 Όσον αφορά το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13, καθώς και τους σκοπούς που αυτή επιδιώκει, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 1, παράγραφος 1, και από το άρθρο 3, παράγραφος 1, η οδηγία αυτή εφαρμόζεται στις καταχρηστικές ρήτρες σε «συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή» οι οποίες δεν έχουν αποτελέσει «αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης» (απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, σκέψη 19 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

33 Όπως αναφέρεται στη δέκατη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας, οι ομοιόμορφοι κανόνες που αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες πρέπει να έχουν εφαρμογή, υπό την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που απαριθμούνται σε αυτή την αιτιολογική σκέψη, σε «κάθε σύμβαση» που συνάπτεται μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, όπως τα πρόσωπα αυτά ορίζονται στο άρθρο 2, στοιχεία β′ και γ′, της ίδιας οδηγίας [απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2022, S. V. (Πολυκατοικία επί της οποίας έχει συσταθεί οριζόντια ιδιοκτησία), C-485/21, EU:C:2022:839, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

34 Συνεπώς, η οδηγία 93/13 ορίζει τις συμβάσεις επί των οποίων έχει εφαρμογή με γνώμονα την ιδιότητα των συμβαλλομένων, αναλόγως του αν ενεργούν ή όχι στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας (απόφαση της 21ης Μαρτίου 2019, Pouvin και Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, σκέψη 23 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

35 Το κριτήριο αυτό αντιστοιχεί στην παραδοχή στην οποία στηρίζεται το σύστημα προστασίας που θεσπίζει η οδηγία αυτή, ήτοι ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση σε σχέση προς τον επαγγελματία όσον αφορά τόσο τη δυνατότητα διαπραγμάτευσης όσο και το επίπεδο της πληροφόρησης, θέση η οποία τον υποχρεώνει να αποδέχεται τους όρους που έχει εκ των προτέρων καταρτίσει ο επαγγελματίας, χωρίς να μπορεί να ασκήσει επιρροή επί του περιεχομένου τους (απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, σκέψη 18 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

36 Ακριβώς λόγω της ασθενέστερης αυτής θέσης τους, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας προβλέπει ότι οι καταναλωτές δεν δεσμεύονται από τις καταχρηστικές ρήτρες. Πρόκειται για διάταξη αναγκαστικού δικαίου η οποία έχει ως σκοπό να αντικαταστήσει την τυπική ισορροπία που εισάγει η σύμβαση μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων με μια ουσιαστική ισορροπία, ικανή να αποκαταστήσει τη μεταξύ τους ισότητα (απόφαση της 17ης Μαΐου 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

37 Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ευρεία ερμηνεία της έννοιας του «καταναλωτή» κατ' άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13 καθιστά δυνατή την εξασφάλιση της προστασίας που παρέχει η οδηγία αυτή σε όλα τα φυσικά πρόσωπα τα ευρισκόμενα σε ασθενέστερη θέση έναντι του επαγγελματία (πρβλ. απόφαση της 21ης Μαρτίου 2019, Pouvin και Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, σκέψη 28).

38 Υπό τις συνθήκες αυτές, όπως επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 61 και 66 των προτάσεών του, ο αναγκαστικού δικαίου χαρακτήρας των διατάξεων της οδηγίας 93/13 και οι συναφείς ειδικές απαιτήσεις προστασίας των καταναλωτών επιβάλλουν να προτιμάται μια ευρεία ερμηνεία της έννοιας του «καταναλωτή» κατ' άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, προκειμένου να διασφαλίζεται η πρακτική αποτελεσματικότητα της τελευταίας.

39 Επομένως, μολονότι κατ' αρχήν οι διατάξεις της οδηγίας 93/13 έχουν εφαρμογή μόνο στην περίπτωση που η επίμαχη σύμβαση έχει ως αντικείμενο αγαθό ή υπηρεσία που προορίζεται για μη επαγγελματική χρήση, ένα φυσικό πρόσωπο το οποίο συνάπτει σύμβαση με αντικείμενο αγαθό ή υπηρεσία που προορίζεται για χρήση συνδεόμενη εν μέρει με την επαγγελματική του δραστηριότητα και, επομένως, εν μέρει μόνον ξένη προς τη δραστηριότητα αυτή θα μπορούσε, σε ορισμένες περιπτώσεις, να χαρακτηριστεί «καταναλωτής» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας και, ως εκ τούτου, να τύχει της προστασίας που παρέχει η οδηγία.

40 Προκειμένου να διασφαλιστεί, αφενός, η συμμόρφωση προς τους σκοπούς του νομοθέτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των συμβάσεων που συνάπτουν οι καταναλωτές και, αφετέρου, η συνοχή του δικαίου της Ένωσης πρέπει, ειδικότερα, να ληφθεί υπόψη η έννοια του όρου «καταναλωτής», όπως περιλαμβάνεται σε άλλα νομοθετήματα του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2013, Vapenik, C-508/12, EU:C:2013:790, σκέψη 25).

41 Όπως υπογραμμίζουν οι ενάγοντες της κύριας δίκης, η Πολωνική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις τους, η οδηγία 2011/83 έχει συναφώς ιδιαίτερη σημασία.

42 Πέραν του ότι οι ορισμοί της έννοιας του «καταναλωτή» που περιέχονται στο άρθρο 2 της οδηγίας 93/13 και στο άρθρο 2 της οδηγίας 2011/83 είναι σε μεγάλο βαθμό ισοδύναμοι, η τελευταία αυτή οδηγία επιδιώκει τον ίδιο σκοπό με την οδηγία 93/13. Ειδικότερα, η οδηγία 2011/83 αφορά τα δικαιώματα των καταναλωτών στις συμβάσεις που συνάπτονται με επαγγελματίες και αποσκοπεί στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών διά της εξασφαλίσεως της ενημέρωσής τους και της ασφάλειάς τους στις συναλλαγές με τους επαγγελματίες (πρβλ. διάταξη της 15ης Απριλίου 2021, MiGame, C-594/20, EU:C:2021:309, σκέψη 28).

43 Επιπλέον, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 72 των προτάσεών του, η οδηγία 2011/83 συνδέεται στενά με την οδηγία 93/13, δεδομένου ότι η πρώτη τροποποίησε τη δεύτερη, και μπορούν και οι δύο να εφαρμοστούν στην ίδια σύμβαση, υπό την επιφύλαξη ότι αυτή εμπίπτει ταυτόχρονα στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής και των δύο. Εξάλλου, ο νομοθέτης της Ένωσης ενίσχυσε πρόσφατα τον σύνδεσμο αυτόν εκδίδοντας την οδηγία (ΕΕ) 2019/2161 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2019, για την τροποποίηση της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, και των οδηγιών 98/6/ΕΚ, 2005/29/ΕΚ και 2011/83/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την καλύτερη επιβολή και τον εκσυγχρονισμό των κανόνων της Ένωσης για την προστασία των καταναλωτών (ΕΕ 2019, L 328, σ. 7).

44 Υπό τις συνθήκες αυτές, για την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13 πρέπει να ληφθεί υπόψη η αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 2011/83, η οποία διευκρινίζει τη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης όσον αφορά τον ορισμό της έννοιας του «καταναλωτή» σε περίπτωση συμβάσεων διπλού σκοπού και από την οποία προκύπτει ότι, όταν η σύμβαση συνάπτεται για σκοπούς που εμπίπτουν εν μέρει μόνον στο πλαίσιο της επαγγελματικής δραστηριότητας του ενδιαφερομένου και όταν ο επαγγελματικός σκοπός είναι τόσο περιορισμένος ώστε να μην είναι κυρίαρχος στο γενικό πλαίσιο της σύμβασης, το πρόσωπο αυτό θα πρέπει επίσης να θεωρείται καταναλωτής.

45 Το λυσιτελές της ερμηνείας του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13 υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψης 17 της οδηγίας 2011/83 επιβεβαιώνεται από την αιτιολογική σκέψη 18 της οδηγίας 2013/11 και από την αιτιολογική σκέψη 13 του κανονισμού 524/2013, οι οποίες περιέχουν την ίδια διευκρίνιση όσον αφορά τον ορισμό της έννοιας του «καταναλωτή» στην περίπτωση των συμβάσεων διπλού σκοπού. Μολονότι η οδηγία 2013/11 και ο κανονισμός 524/2013 αφορούν την επίλυση καταναλωτικών διαφορών και, ως εκ τούτου, ζητήματα διαφορετικά από εκείνα που ρυθμίζονται από τις οδηγίες 93/13 και 2011/83 όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών, οι ως άνω αιτιολογικές σκέψεις μαρτυρούν την αποφασιστικότητα του νομοθέτη της Ένωσης να προσδώσει οριζόντιο περιεχόμενο στον ορισμό αυτόν.

46 Στο μέτρο που οι εν λόγω αιτιολογικές σκέψεις περιλαμβάνονται σε νομοθετικές πράξεις μεταγενέστερες των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, αρκεί η υπενθύμιση ότι, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 38 της παρούσας απόφασης, ο χαρακτήρας αναγκαστικού δικαίου των διατάξεων της οδηγίας 93/13 και οι ειδικές απαιτήσεις προστασίας του καταναλωτή που συνδέονται με αυτές επιβάλλουν να προκριθεί μια ευρεία ερμηνεία της έννοιας του «καταναλωτή» κατά το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, προκειμένου να διασφαλιστεί η πρακτική αποτελεσματικότητα της τελευταίας. Ως εκ τούτου, η τελολογική ερμηνεία της οδηγίας 93/13 συνηγορεί υπέρ της προσέγγισης που εκθέτει ο νομοθέτης της Ένωσης στις ίδιες αιτιολογικές σκέψεις, σύμφωνα με την οποία ένα πρόσωπο το οποίο έχει

συνάψει σύμβαση για σκοπούς που εμπίπτουν εν μέρει στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας πρέπει να θεωρείται καταναλωτής όταν ο επαγγελματικός σκοπός είναι τόσο περιορισμένος ώστε δεν υπερισχύει στο συνολικό πλαίσιο της σύμβασης.

47 Η ερμηνεία της έννοιας του «καταναλωτή» την οποία δέχθηκε το Δικαστήριο στις σκέψεις 31 και 45 της αποφάσεως Gruber, και η οποία επιβεβαιώθηκε στις σκέψεις 29 έως 32 της απόφασης της 25ης Ιανουαρίου 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37), όσον αφορά την ερμηνεία των άρθρων 15 έως 17 του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1), καθώς και στις σκέψεις 87 έως 91 της απόφασης της 14ης Φεβρουαρίου 2019, Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123), όσον αφορά την ερμηνεία των άρθρων 17 έως 19 του κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2012, L 351, σ. 1), δεν αποκλείει επίσης την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13 υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψης 17 της οδηγίας 2011/83.

48 Συγκεκριμένα, με την απόφαση Gruber, το Δικαστήριο ερμήνευσε τα άρθρα 13 έως 15 της Σύμβασης της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τις διαδοχικές συμβάσεις για την προσχώρηση των νέων κρατών μελών στη Σύμβαση αυτή (στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών).

49 Όπως προκύπτει ιδίως από τις σκέψεις της 32, 33 και 43, η εν λόγω απόφαση αφορούσε την ερμηνεία των προβλεπόμενων στη Σύμβαση των Βρυξελλών κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας επί συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, οι οποίοι παρεκκλίνουν από τον προβλεπόμενο από την ίδια Σύμβαση γενικό κανόνα της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του συμβαλλόμενου κράτους στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο εναγόμενος και οι οποίοι, ως κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας που εισάγουν παρέκκλιση από αυτόν τον γενικό κανόνα διεθνούς δικαιοδοσίας, πρέπει να ερμηνεύονται στενά, υπό την έννοια ότι δεν χωρεί ερμηνεία που βαίνει πέραν των περιπτώσεων οι οποίες ρητώς προβλέπονται από τη Σύμβαση αυτή.

50 Σε αυτό, επομένως, το συγκεκριμένο πλαίσιο, και λαμβανομένων υπόψη και άλλων κρίσιμων στοιχείων για την ερμηνεία των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας της Σύμβασης αυτής, όπως είναι οι απαιτήσεις της ασφάλειας δικαίου και της προβλεψιμότητας του αρμόδιου δικαστηρίου, καθώς και ο σκοπός της προσήκουσας προστασίας του καταναλωτή που επιδιώκεται με τις διατάξεις του τίτλου ΙΙ, τμήμα 4, της ίδιας Σύμβασης (πρβλ. απόφαση Gruber, σκέψεις 34 και 45), το Δικαστήριο έκρινε ότι πρόσωπο που συνήψε σύμβαση για χρήση συνδεόμενη εν μέρει με την επαγγελματική του δραστηριότητα και, επομένως, εν μέρει μόνον ξένη προς αυτήν δεν δικαιούται να επικαλεστεί το ευεργέτημα των ειδικών κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται από τη Σύμβαση των Βρυξελλών για τις συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές, εκτός αν η επαγγελματική χρήση είναι περιθωριακή μέχρι του σημείου να έχει αμελητέο ρόλο στο συνολικό πλαίσιο της σχετικής οικονομικής πράξης (πρβλ. απόφαση Gruber, σκέψεις 39 και 54).

51 Επομένως, στο μέτρο που το άρθρο 2, στοιχείο β′, της οδηγίας 93/13 δεν είναι διάταξη που πρέπει να ερμηνεύεται στενά και λαμβανομένης υπόψη της ratio legis της οδηγίας αυτής, η οποία αποσκοπεί στην προστασία των καταναλωτών σε περίπτωση καταχρηστικών συμβατικών ρητρών, η στενή ερμηνεία της έννοιας του «καταναλωτή» που έγινε δεκτή με την απόφαση Gruber, προκειμένου να προσδιοριστεί το πεδίο εφαρμογής των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας

που εισάγουν παρέκκλιση από τα άρθρα 13 έως 15 της Σύμβασης των Βρυξελλών σε περίπτωση σύμβασης με διπλό σκοπό, δεν μπορεί να επεκταθεί κατ' αναλογίαν στην έννοια του «καταναλωτή» κατ' άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13.

52 Προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι, στο πλαίσιο σύμβασης δανείου συναπτόμενης με επαγγελματία, το φυσικό πρόσωπο που βρίσκεται στην κατάσταση συνοφειλέτη εμπίπτει στην έννοια του «καταναλωτή» κατά το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13, εφόσον ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι δεν εντάσσονται στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας, και πρέπει, αν βρίσκεται, έναντι του επαγγελματία, σε κατάσταση ανάλογη με εκείνη του οφειλέτη, να απολαύει μαζί με τον οφειλέτη της προστασίας που προβλέπει η οδηγία αυτή (πρβλ. απόφαση της 9ης Ιουλίου 2015, Bucura, C-348/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:447, σκέψεις 35 έως 39).

53 Κατόπιν των ανωτέρω, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατά το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13, ορθώς ερμηνευόμενο, εμπίπτει στην έννοια του «καταναλωτή», κατά τη διάταξη αυτή, πρόσωπο το οποίο έχει συνάψει σύμβαση δανείου προοριζόμενου για χρήση εν μέρει συνδεόμενη με την επαγγελματική του δραστηριότητα και εν μέρει ξένη προς αυτήν, από κοινού με άλλον δανειολήπτη ο οποίος δεν ενήργησε στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας, όταν ο επαγγελματικός σκοπός είναι τόσο περιορισμένος ώστε δεν υπερισχύει στο συνολικό πλαίσιο της σύμβασης.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

54 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστούν τα κριτήρια βάσει των οποίων μπορεί να διαπιστωθεί κατά πόσον ένα πρόσωπο εμπίπτει στην έννοια του «καταναλωτή» κατ' άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13 και, ειδικότερα, κατά πόσον ο επαγγελματικός σκοπός σύμβασης δανείου που συνάπτεται από το πρόσωπο αυτό είναι τόσο περιορισμένος ώστε να μην υπερισχύει στο συνολικό πλαίσιο της σύμβασης.

55 Από τη νομολογία προκύπτει ότι ο εθνικός δικαστής ο οποίος επιλαμβάνεται διαφοράς αφορώσας σύμβαση που ενδέχεται να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13 υποχρεούται να εξακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων και, ιδίως, τους όρους της σύμβασης αυτής, κατά πόσον το συμβαλλόμενο πρόσωπο μπορεί να χαρακτηριστεί «καταναλωτής» κατά την έννοια της εν λόγω οδηγίας. Για τον σκοπό αυτόν, ο εθνικός δικαστής πρέπει να λάβει υπόψη όλες τις περιστάσεις της προκειμένης περίπτωσης, και κυρίως τη φύση του αγαθού ή της υπηρεσίας που αποτελεί το αντικείμενο της εξεταζόμενης σύμβασης, οι οποίες δύνανται να αποδείξουν για ποιον σκοπό αποκτάται το αγαθό ή παρέχεται η υπηρεσία (πρβλ. αποφάσεις της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, σκέψεις 22 και 23, και της 21ης Μαρτίου 2019, Pouvin και Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, σκέψη 26).

56 Το ίδιο ισχύει, στην περίπτωση σύμβασης δανείου συνδεόμενου εν μέρει με την επαγγελματική δραστηριότητα του δανειολήπτη και εν μέρει με σκοπούς ξένους προς αυτήν, αφενός, για την εκτίμηση του εύρους καθενός από τα δύο αυτά μέρη εντός του συνολικού πλαισίου της σύμβασης και, αφετέρου, για τη διαπίστωση του κυρίαρχου σκοπού της σύμβασης.

57 Συναφώς, η κατανομή του κεφαλαίου του δανείου μεταξύ επαγγελματικής και μη επαγγελματικής δραστηριότητας μπορεί να αποτελέσει πρόσφορο ποσοτικό κριτήριο. Ωστόσο, θα μπορούσαν επίσης να αποδειχθούν πρόσφορα και μη ποσοτικά κριτήρια, όπως το γεγονός ότι, σε περίπτωση πλειόνων δανειοληπτών, ένας μόνον από αυτούς επιδιώκει επαγγελματικό σκοπό με την επίμαχη σύμβαση ή, ενδεχομένως, το γεγονός ότι ο πιστωτικός φορέας εξάρτησε τη χορήγηση του δανείου,

το οποίο προοριζόταν αρχικώς αποκλειστικά για καταναλωτικούς σκοπούς, από τη διάθεση μέρους του ποσού του δανείου για την εξόφληση χρεών συνδεόμενων με επαγγελματική δραστηριότητα.

58 Η απαρίθμηση των κριτηρίων αυτών δεν είναι ούτε εξαντλητική ούτε αποκλειστική, οπότε εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξετάσει το σύνολο των περιστάσεων που περιβάλλουν την επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση και να εκτιμήσει, βάσει των αντικειμενικών αποδεικτικών στοιχείων που διαθέτει, σε ποιον βαθμό ο επαγγελματικός ή μη επαγγελματικός σκοπός της σύμβασης αυτής υπερισχύει στο συνολικό της πλαίσιο.

59 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατά το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13, ορθώς ερμηνευόμενο, προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον ένα πρόσωπο εμπίπτει στην έννοια του «καταναλωτή» κατά τη διάταξη αυτή και, ειδικότερα, κατά πόσον ο επαγγελματικός σκοπός σύμβασης δανείου που συνήψε το πρόσωπο αυτό είναι τόσο περιορισμένος ώστε να μην υπερισχύει στο συνολικό πλαίσιο της σύμβασης, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να λάβει υπόψη όλες τις κρίσιμες περιστάσεις, τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές, που αφορούν τη σύμβαση, όπως, μεταξύ άλλων, την κατανομή του κεφαλαίου του δανείου μεταξύ επαγγελματικής και μη επαγγελματικής δραστηριότητας, καθώς και, σε περίπτωση πλειόνων δανειοληπτών, το γεγονός ότι ένας μόνον από αυτούς επιδιώκει επαγγελματικό σκοπό ή το γεγονός ότι ο πιστωτικός φορέας εξάρτησε τη χορήγηση δανείου προοριζόμενου για καταναλωτικούς σκοπούς από τη μερική διάθεση του ποσού του δανείου για την εξόφληση χρεών που συνδέονται με επαγγελματική δραστηριότητα.

Επί του περιορισμού των διαχρονικών αποτελεσμάτων της παρούσας απόφασης

60 Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η εναγόμενη της κύριας δίκης ζήτησε, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να περιορίσει τα διαχρονικά αποτελέσματα της απόφασής του σε περίπτωση που δεν ερμηνεύσει την έννοια του «καταναλωτή» κατ' άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13 υπό το πρίσμα της απόφασης Gruber. Προς στήριξη του αιτήματός της, επικαλέστηκε τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της μη αναδρομικότητας.

61 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, μόνον όλως εξαιρετικώς μπορεί το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν της συμφυούς με την έννομη τάξη της Ένωσης γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου, να αποφασίσει τον περιορισμό της δυνατότητας που έχει κάθε ενδιαφερόμενος να επικαλεστεί διάταξη την οποία έχει ερμηνεύσει το Δικαστήριο, προκειμένου να αμφισβητήσει έννομες σχέσεις που έχουν καλοπίστως συναφθεί. Για να αποφασισθεί ένας τέτοιος περιορισμός, είναι αναγκαία η συνδρομή δύο βασικών προϋποθέσεων, ήτοι της καλής πίστης των ενδιαφερομένων και του κινδύνου σοβαρών διαταραχών (απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2020, DenizBank, C-287/19, EU:C:2020:897, σκέψη 108 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

62 Στην προκειμένη περίπτωση, ωστόσο, η εναγομένη της κύριας δίκης περιορίζεται στην προβολή επιχειρημάτων γενικής φύσεως, χωρίς να προσκομίζει συγκεκριμένα και ακριβή στοιχεία ικανά να αποδείξουν το βάσιμο του αιτήματός της υπό το πρίσμα των δύο αυτών κριτηρίων.

63 Ως εκ τούτου, δεν συντρέχει λόγος να περιοριστούν τα διαχρονικά αποτελέσματα της παρούσας απόφασης.

Επί των δικαστικών εξόδων

64 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Κατά το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές,

ορθώς ερμηνευόμενο,

εμπίπτει στην έννοια του «καταναλωτή», κατά τη διάταξη αυτή, πρόσωπο το οποίο έχει συνάψει σύμβαση δανείου προοριζόμενου για χρήση εν μέρει συνδεόμενη με την επαγγελματική του δραστηριότητα και εν μέρει ξένη προς αυτήν, από κοινού με άλλον δανειολήπτη ο οποίος δεν ενήργησε στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας, όταν ο επαγγελματικός σκοπός είναι τόσο περιορισμένος ώστε δεν υπερισχύει στο συνολικό πλαίσιο της σύμβασης.

2) Κατά το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας 93/13,

ορθώς ερμηνευόμενο,

προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον ένα πρόσωπο εμπίπτει στην έννοια του «καταναλωτή» κατά τη διάταξη αυτή και, ειδικότερα, κατά πόσον ο επαγγελματικός σκοπός σύμβασης δανείου που συνήψε το πρόσωπο αυτό είναι τόσο περιορισμένος ώστε να μην υπερισχύει στο συνολικό πλαίσιο της σύμβασης, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να λάβει υπόψη όλες τις κρίσιμες περιστάσεις, τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές, που αφορούν τη σύμβαση, όπως, μεταξύ άλλων, την κατανομή του κεφαλαίου του δανείου μεταξύ επαγγελματικής και μη επαγγελματικής δραστηριότητας, καθώς και, σε περίπτωση πλειόνων δανειοληπτών, το γεγονός ότι ένας μόνον από αυτούς επιδιώκει επαγγελματικό σκοπό ή το γεγονός ότι ο πιστωτικός φορέας εξάρτησε τη χορήγηση δανείου προοριζόμενου για καταναλωτικούς σκοπούς από τη μερική διάθεση του ποσού του δανείου για την εξόφληση χρεών που συνδέονται με επαγγελματική δραστηριότητα.

(υπογραφές)